

е нещастие за литературата, и тъй като аз имам много висока представа за нейната роля, за мен това е нещастие за цялото човечество. Ето защо аз съм за един открит реализъм, реализъм, който да не е академичен, да не е закостенял, който да е способен да се развива, да се занимава с новите явления и да не се задоволява с онези, които отдавна са разнищени, изтъркани и предвкани, реализъм, който да се видоизменя в процеса на своето развитие, за да бъде способен да прониква в новите явления, а не да се задоволява с привеждане на трудностите към общ знаменател, реализъм, който да не натъква събитията в старите рамки, а да умее да върви в крак със събитията, реализъм, който да помага за преобразованието на света, реализъм, който няма да ни успокоява, а ще ни буди и затова понякога ще нарушава спокойствието ни.

Празката реч на Луи Арагон, критична и остра, когато разкрива недъзите на догматичната теория и критика, е пропита същевременно с непоколебима вяра в победата на реалистичното изкуство. Пред литературата, пред теорията и критиката френският писател поставя високи цели и отговорни задачи. Защото вижда в литературата великата възпитателка на новия човек, защото, по собствените му думи, изкуството на социалистическия реализъм трябва да бъде великото изкуство на новото време.

Л. МИНКОВА

ЖАН ПОЛ САРТЪР ЗА СЪВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Тази година известният френски писател-антифашист Жан Пол Сартър посети за втори път Съветския съюз. Цели седем години отделят датата на предишното му посещение през 1955 година от сегашното. След завръщането си Сартър е споделил своите впечатления от културния живот на съветското общество в някои интервюта. Специален интерес заслужава интервюто му с варшавския седмичник „Политика“. То е посветено на благотворните промени, настъпили в съветската култура и по-конкретно в литературата след XX конгрес на КПСС. Съветският печат препечатва това интервю (вж. сп. „Вопросы литературы“, кн. 10, 1962 г.), като отбелязва, че в него има спорни моменти, но безспорен е изводът за социалистическата перспектива пред съвременното изкуство, до който е достигнал Сартър. Мислите на Сартър са показателни за притегателното въздействие, което оказват успехите на съветската култура след XX и XXII конгреси на КПСС върху широки среди на прогресивната западна интелигенция. Като смятаме, че представлява интерес и за нашия читател, ние публикуваме най-съществените части от интервюто.

— Преди всичко — говори Сартър — онова, което поразява в сравнение с 1955 година, то е необикновеното многообразие, широта и разностранност на духовните интереси, духът на здравата дискусийност, свободното изказване на различните гледища, без което е немислим културният живот на обществото.

Разбира се, и през времето на първото ми посещение в Съветския съюз там също се водеха дискусии, но те се водеха в твърде тесни, строго определени рамки, които усложняваха много обмяната на мнения между руските писатели и дейците на западноевропейската култура. Съветските дейци и тогава бяха изпълнени с добри намерения да разберат схващанията на съответната категория западни хора, но същевременно между нас съществуваше определена бариера, която не можехме да преинеем. Днес по съ-

щество такава бариера не съществува. Сега ние можем по-свободно да говорим и спорим на най-различни теми в областта на изкуството, културата и литературното творчество, без всякакви опасения, че ще попадем на някакво „табу“.

Това не означава че съветските писатели и представители на съветската култура като цяло нямат свой самостоятелен път в изкуството, много различен от нашия. Днес ние обаче можем да се срещаме навсякъде и да намираме общ език, тъй като нашата собствена тревога е близка на тяхното творческо безпокойство.

Смятам извънредно важен фактор в развитието на съветската култура обстоятелството, че основният неин фундамент (и тук съм съгласен с моите съветски приятели) е човекът. На Запад човекът далеч не винаги е главната цел на творческите стремежи на писателя. Ето защо нерядко у нас всичко се съсредоточава в чисто формалистичните търсения. В Съветския Съюз основната цел на цялото развитие в изкуството е човекът на социалистическото общество, проблемите и тревогите, с които той живее.

В тази връзка ми се струва важна и съществено нова страна на социалистическото изкуство това, че същият процес днес е свързан с търсенията на нови изразни форми. Днешните търсения във формата вървят в един строго определен човешки аспект. Именно в такъв план там се използват отделни формални достижения на западните художници. Докато у нас формата се явява често крайната цел на всички дирения, в СССР тя се използва като средство за по-задълбочено изображение на човека. Именно в този смисъл тамошните художници се интересуват от творческите дирения на Запада.

Там се срещнах с редица писатели. Много от моите събеседници съвсем не споделяха казаното от мен по-горе. Но тъкмо това е и интересното. Любопитна е сама по себе си широката градация на различни мнения — от социалистическия реализъм в неговото донякъде канонично тълкуване, до най-усложнените творчески търсения, които бих нарекъл търсения на социалистическата правда. Когато по време на моите срещи и беседи със съветските писатели ставаше дума за литературата, техните мнения биваха често толкова различни, че те просто не могат да се вместиат в тесните рамки на дискусиите, които си спомням от по-раншното ми посещение.

По-нататък Сартър споделя намерението си да публикува редица произведения на днешната съветска литература в своето списание „Temps modernes. Чрез тези публикации той именно ще покаже на френския читател сегашния „широк диапазон“ на съветската литература. Между съветските автори, които Сартър назовава, са имената на младия поет А. Вознесенски, на белетристите Г. Владимов, Ефим Дорош и Виктор Некрасов. Творчеството на Владимов — отбелязва той — се отличава преди всичко с желанието да се разкаже съкровената истина за човека. Оптимизмът е пръст на това творчество, но той присъства сякаш в самия подтекст на книгата, като нещо, разбиращо се от само себе си.

— Аз не мисля, че съветската литература се е приближила до западната — продължава Сартър. — Такова сближение би било в края на краищата просто безинтересно. Аз мисля, че всъщност въпросът стои другоаче: руската литература е тръгнала по пътя на собствените търсения, запазила е своята оригиналност и своеобразие. Впрочем не само литературата. Там гледах един много интересен филм, „Иваново детство“, чисто руски филм. Необходимо е той да се види на Запад. Това е руската история, показана на екран, чрез типично руски изобразителни средства. Създателите на филма са използвали новите технически средства на кинематографията, за да поставят проблеми, изпълнени с дълбок човешки смисъл.

Най-силно впечатление ми направи дискусиата за стиховете на А. Вознесенски в една от московските библиотеки, намиращи се в същия район, където живее младият поет. Тя не беше дискусия между специалисти. В нея вземаха участие различни хора от различни възрасти. За един французин, който знае, че в неговата страна повечето от поетите са принудени да печатат произведенията си на собствени средства, такова събрание е нещо съвсем необичайно: работници, учители, инженери, студенти страстно и

възбудено спореха за поезията два и половина часа. Във Франция такова нещо с практически невъзможно.

Поводът за дискусията беше една критическа статия в периодическо издание, в която се твърдеше, че поезията на Вознесенски била извънредно трудна за разбиране. Някои от участниците в дискусията бяха изцяло „за“ Вознесенски, други също бяха „за“, но с известни уговорки. Никой обаче не се изказа против. Разискване се върху самия проблем: трябва ли още с първото прочитане поезията да бъде разбрана или по принцип тя изисква по-големи усилия от читателя.

Запомних особено две най-интересни изказвания. Една жена — техничка — говореше с необикновена искреност: „Когато започнах да чета за първи път, аз не разбирах тази поезия и оставих книгата на страна. Тя обаче ми беше въздействувала с нещо. Аз за втори и трети път се залових с книгата и я обикнах. Но . . . поезията се пише за трудещите се. Те не разполагат с време, за да прочитат една и съща книга по няколко пъти.“

Друг участник в дискусията, инженер, заяви: „Когато чета технически списания по моята специалност, аз далеч не разбирам всичко от първи път. Трябва да препрочитам втори път, да подчертавам, да правя извадки. . . Защо искаме една поема за съветската действителност да бъде по-лека?“

Може би най-интересното в двете изказвания беше, че и двете бяха продиктувани от голяма любов към поезията и всеки изказал се изхождаше в оценките си от особеностите на своята професия.

Накрая Сартър прави един съществен извод от своите впечатления и размисли върху преживяното в съветската страна.

— Единствено възможният свят — това според мен е светът на социализма. Истинско широко развитие и културен подем са възможни само в рамките на социалистическата система, която трябва да обхване целия свят.

Що се касае до сегашното въздействие на социалистическата култура върху Запада, трябва да обърнем вниманието ви върху факта, че всеки път, когато тази култура преживява някакви съществени трудности или период на временно отстъпление, това тутакси се отразява и на Запад. Настъпва сякаш известно охлаждане към социалистическата култура. В такива моменти реакционните кръгове могат по-лесно да осъществят своето бягство към своите „вечни“ проблеми, да се заемат с формални търсения. Тия кръгове се чувствуват тогава много по-самоуверено и свободно.

Но от момента, когато социализмът става отново настъпателен — издига свои кардинални проблеми, предлага нови значителни произведения на изкуството — представителите на западната култура са принудени да се отбраняват или да се обръщат по своему към проблематиката, предложена от социалистическото изкуство. Ако те я засягат, от същия момент те стават сякаш нейни пленници, тъй като не са в състояние да се извадят от всепобеждащото ѝ влияние.

Когато марксизмът приема научните и технически достижения на Запада (например някои форми на социология, кибернетиката) и ги усвоява, същите дисциплини на Запад вече не могат да останат такива, каквито са били по-рано. В СССР например скуптурата е усвоила в редица случаи някои формални похвати на западното изкуство, обаче ги е използвала в името на човека.

На Запад, както казах, формалните търсения често водят към чист абстракционизъм. Но когато социалистическото изкуство претворява в живота нашите технически достижения, западното се оказва неволно на опашката, изостава решително от социалистическото изкуство. Тогава не му остава нищо друго, освен да тъпче на едно място или да търси също новите средства и новите източници в човека.

Франция създаде новия роман. Една от причините да стане това с участието на Франция е там, че социалистическият роман не е създал още своите истински шедеври. Аз съм уверен, обаче, че Русия ще създаде истинския велик роман още на сцената на

петдесетилетието 1917—1967 година, а възможно е, и малко по-късно. Уверен съм, че изкуството на социализма ще създаде този нов тип роман. Всички ние го очакваме. А той ще има за културата, за целия живот на западното общество и за останалия свят не по-малко значение от Спътника, който оказа грамадно въздействие върху обществено-политическия и цялостния живот на човечеството.

ЕВГЕНИЙ ЕВТУШЕНКО ЗА СЪВЕТСКАТА ПОЕЗИЯ

Поместваме в съкратен вид изказването на Евгений Евтушенко за съветската поезия, напечатано в списание „Молодой коммунист“, кн. 10, 1962, под заглавие „Ние сме наследници на велика поезия“. Изпускаме цялата част от изказването, посветена на руската класическа поезия, в която се срещат блестящи, проникновени характеристики на руските поети.

Евтушенко е безспорно най-щедро надареният, най-яръкият представител на младото поколение съветски поети, оформило се в годините след XX конгрес на КПСС. За неговата поезия са характерни остра чувствителност към гражданските и нравствени проблеми на социалистическото общество, младежка непримиримост към всякакъв фалш, мъртва закостенялост и чиновническо високомерие. В нея звучат чистият глас на неподкупната правда, дълбока искреност и откровеност, гражданското вълнение на човек, вдъхновен от величието и светостта на комунистическия идеал. Последните му стихотворения „Страхове“ и „Наследниците на Сталин“ свидетелствуват за гражданската зрялост и мъжество на поета, за зоркия му поглед, за умението му да вижда нещата в тяхната същност и дълбочина и да се не бои да ни ги покаже. Тъкмо тези качества на неговата поезия събират винаги пълни аудитории и правят от Евтушенко любим поет на днешната съветска младеж.

Статията на Евтушенко има пряко отношение към разговорите за младата съветска поезия и към общосъюзното съвещание на младите писатели в Москва през декември тази година.

И. Ц.

Прекрачил през декадентските школи и школички, както Гьливер през градчетата на лилипутите, в руската поезия се втурна недодялано Маяковски.

Той не се побираше в схемите, измисляни от заобикалящите го хора, далеч по-ниски от неговия гьливеровски ръст.

Подписвайки се под декларации, които призоваваха да се изхвърли Пушкин от парахода на съвременността, той в действителност беше живото продължение на всичко най-хубаво в руската поезия.

Ако Блок възприе революцията като музика, Маяковски я възприе като повседневна работа.

Като съжаляваше за печалната съдба на словото, губещо първичната си сила, Гумилъв писа:

Мы ему поставили пределом
скудные пределы естества.
И, как пчелы в улье опустелом,
дурно пахнут мертвые слова.

Маяковски чувствуваше, че „улицата се гърчи без език, — тя няма с какво да вика и разговаря“. На Гумилъвия реквиem на словото, Маяковски противопоставя своя химн на словото:

Слово —

полководец човечьей силы!...